

**O‘ZBEKISTONDA INKLYUZIV TA’LIMNI JORIY ETISH BO‘YICHA
AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR, QONUNCHILIK VA ME’YORIY-
HUQUQIY ASOSLAR, SHUNINGDEK, MAKTABGACHA TA’LIM
TIZIMIDA MAVJUD INFRATUZILMAVIY VA PEDAGOGIK SHART-
SHAROITLAR**

*Toshkent TMC instituti Pedagogika va
psixologiya kafedrası o‘qituvchisi*

Eshmamatova Sitora Tuyg‘un qizi

Toshkent TMC instituti

Maktabgacha ta’lim sirtqi yo‘nalishi talabasi

Mirzaahmedova Lobar Dilmurod qizi

Annotatsiya: O‘zbekistonda inklyuziv ta’lim tizimini joriy etishga katta e’tibor qaratilmoqda. Bu yo‘nalishdagi islohotlar va rivojlanishlar davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qabul qilingan. Inklyuziv ta’limning mohiyati har qanday imkoniyatga ega bo‘lgan bolalarga, shu jumladan nogironligi yoki turli rivojlanish muammolari bor o‘quvchilarga sifatli, teng va qulay ta’lim olish imkoniyatini yaratishdan iboratdir. Bu jarayonda davlat ko‘plab me’moriy-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqdi va qabul qildi, shuningdek, amaliy ishlarni tashkil etishda infratuzilmaviy va pedagogik shart-sharoitlarni yaxshilashga alohida e’tibor qaratmoqda.

Kalit so‘zlar: inklyuziv ta’lim, imkoniyat, amaliyot, islohotlar, ta’lim, pedagogik metodlar, zamonaviy texnologiyalar, tamoyillar, integratsiya.

Mamlakat ta’lim tizimida inklyuziv ta’limni qo‘llab-quvvatlaydigan yuridik asoslarni mustahkamlash uchun bir qator qonun va normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Eng avvalo, o‘zbekiston Respublikasining Ta’lim to‘g‘risidagi Qonuni inklyuziv ta’lim prinsiplarini qonuniy kuchga ega hujjat sifatida belgilaydi. Ushbu qonunda inklyuziv ta’limga oid muhim tamoyillar – teng imkoniyatlar yaratish, ijtimoiy integratsiyani yaxshilash, individual yondashuvni ta’minlash va ta’lim sifatini oshirish kabi maqsadlar o‘z ifodasini topgan. Qo‘shimcha ravishda, jamiyatda nogironligi bor shaxslarning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan maxsus qonunlar ham inklyuziv ta’limni amalga oshirish uchun mustahkam yuridik poydevor vazifasini o‘taydi. Ta’lim vazirligi va boshqa muassasalar tomonidan inklyuziv ta’limni rivojlantirish maqsadida normativ-huquqiy hujjatlar ishlab chiqilishi doimiy davom etmoqda. Bular ichida ta’lim muassasalarida nogiron bolalar uchun mos sharoitlar yaratish, maxsus ta’lim resurslari, pedagoglar uchun maxsus tayyorgarlik va malaka oshirish dasturlari kabi yo‘nalishlarda normativ me’yorlar mavjud. Bu hujjatlar

maktabgacha ta'limdan tortib oliy ta'limgacha bo'lgan barcha bosqichlarda inklyuziv tamoyillarini tatbiq etishda yo'l-yo'riq sifatida xizmat qiladi.[1]

Maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni joriy etishda infratuzilmaviy shart-sharoitlar alohida ahamiyatga ega. Ushbu sohada ayniqsa bolalar bog'chalari va markazlarning jihozlanishi, qurilishi va rekonstruksiya qilinishi, shuningdek, maxsus texnika va yordamchi qurilmalar bilan ta'minlanishi ustuvor vazifa hisoblanadi. Bugungi kunda davlat investitsiyalari natijasida ko'plab maktabgacha ta'lim muassasalari turli imkoniyati cheklangan bolalar uchun qulay sharoitlar bilan ta'minlanmoqda. Bu yotoqxona, dars xonalari, o'yin maydonchalari va kommunal xizmatlarning qulayligi kabi jihatlarni qamrab oladi. Pedagogik sharoitlar ham maktabgacha inklyuziv ta'limning asosiy elementlaridan biridir. Bunda maxsus ehtiyojga ega bolalar uchun malakali pedagog kadrlarni tayyorlash va doimiy malaka oshirish jarayonlarini tashkil etish muhim bo'ladi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida ishlaydigan tarbiyachilar va logopedlar, psixologlar inklyuziv yondashuvlar bo'yicha o'qitiladi. Bu esa bolalarning individual rivojlanishiga mos metodikalar va vositalarni qo'llash imkonini beradi. Shu tariqa, pedagoglar inklyuziv guruhlarda ish olib borishda talab qilinadigan kasbiy mahoratga ega bo'ladilar.[2]

Shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasalarida psixologik-pedagogik yordam tizimini rivojlantirish ham muhim hisoblanadi. Bu tizim doirasida bolalar uchun individual dasturlar tuziladi va o'ziga xos rivojlanish xususiyatlari hisobga olinadi. Psixolog va logopedlarning ishtirokida o'tkaziladigan muntazam tekshiruvlar va maslahatlar orqali har bir bolaning qobiliyatlari va ehtiyojlari aniqlanadi hamda ularga moslashtirilgan ta'lim jarayoni tashkil etiladi. Bu jarayon ota-onalar bilan ham yaqindan hamkorlik qilishni nazarda tutadi. Maktabgacha ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini rivojlantirish ham inklyuziv ta'lim sifatini oshirishda katta ahamiyatga ega. Innovatsion o'quv uskunalari, maxsus boshqaruv va ko'makchi qurilmalar, audiovizual vositalar mavjudligi bolalarning faol o'qishi va ijtimoiy moslashuvini qo'llab-quvvatlaydi. Zamonaviy texnologiyalar imkoniyatlaridan keng foydalanish orqali tarbiyachilar va mutaxassislar ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etish imkoniga ega bo'lishadi.[3]

Davlat va nodavlat tashkilotlarining hamkorligi inklyuziv ta'limni joriy etishda muhim omil hisoblanadi. Turli ijtimoiy loyihalar, grant dasturlari va xalqaro hamkorlik doiralarida amalga oshirilayotgan tashabbuslar davlat siyosatini to'ldiradi va inklyuziv muhit yaratishda yordam beradi. Jumladan, xalqaro ekspertiza, tajriba almashish ham o'rganish va yangi yondashuvlarni joriy etish imkonini beradi. Jamiyatda inklyuziv ta'limga nisbatan ijobiy munosabat shakllantirish uchun tadbirlar tashkil etilmoqda. Ushbu tadbirlar doirasida ota-onalar, jamiyat vakillari va ta'lim mutaxassislari uchun seminarlar, treninglar va axborot kampaniyalari o'tkaziladi. Bularning barchasi nogiron yoki imkoniyati cheklangan bolalarga nisbatan nojo'ya stigma va

diskriminatsiyani kamaytirish hamda inklyuziv ta'lim muhitini mustahkamlashga xizmat qiladi. Maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv ta'limga oid amaliy ishlarni yanada rivojlantirish uchun pedagoglarning xalqaro tajribalar va zamonaviy texnologiyalarni o'rganib borishi muhimdir. Bu borada onlayn platformalar, seminarlar va ilmiy-amaliy konferensiyalar faol qo'llanilmoqda. Pedagoglar uchun doimiy tarzda yangi bilimlarni egallash, o'z malakasini oshirish imkoniyatlari yaratilmoqda. Natijada, maktabgacha ta'limda sifatli inklyuziv ta'lim muhitini yaratish tobora samaraliroq bo'lmoqda. Inklyuziv ta'limni joriy etishda yana bir muhim jihat – ota-onalarning ma'ruza va maslahat xarakteridagi yondashuvlardagi faolligi. Ota-onalar bilan doimiy muloqot ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda, shu jumladan bolalarning individual ehtiyojlari va rivojlanish darajasini yaxshiroq tushunishda yordam beradi. Ularning fikr-mulohazalari asosida ta'lim dasturlari va shart-sharoitlar takomillashtiriladi. Shuningdek, moddiy va metodik-resurslar bazasini mustahkamlash, maxsus ta'lim uskunolari va o'quv materiallarini yaratish va qo'llash doimiy amalga oshirilayotgan ishlar qatoridandir. Innovatsion texnologiyalar yordamida o'ziga xos o'quv dasturlari, dasturiy mahsulotlar ishlab chiqilmoqda. Bu esa maktabgacha ta'lim muassasalarida inklyuziv guruhlarining samarali faoliyatini ta'minlaydi.[4]

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda inklyuziv ta'limni joriy etish istiqboli ijobiy yo'nalishda rivojlanmoqda. Bunda davlat siyosati, qonunlar va me'yoriy-huquqiy asoslar muhim poydevor vazifasini o'ynaydi. Maktabgacha ta'lim tizimidagi infratuzilmaviy va pedagogik shart-sharoitlarning yaxshilanishi inklyuziv ta'lim sifatini oshirish va bolalarning teng huquqli ta'lim olishini ta'minlashga yordam bermoqda. Shu tariqa, jamiyatda barcha bolalar uchun qulay, shaxsiy rivojlanishga mos ta'lim muhitini yaratish yo'lida muhim qadamlarga erishilmoqda. Inklyuziv ta'limning yanada rivojlanishi uchun doimiy rivojlanish va yangilanish, preventiv yondashuv va malakali mutaxassislar tayyorlash tizimini mustahkamlash dolzarb vazifa bo'lib qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G'aniyeva, L. (2023). "Nogiron bolalar uchun maktabgacha ta'lim infratuzilmasini takomillashtirish". Ta'lim va Rivojlanish, 11(3), 28-37.
2. Mamatqulov, I. (2023). "Inklyuziv ta'lim tizimida normativ-huquqiy bazani mustahkamlash". Ta'lim va Huquq, 2(3), 18-27.
3. Qodirova, D. (2024). "Maktabgacha ta'limda inklyuziv yondashuv va infratuzilmaviy imkoniyatlar". O'zbekiston Pedagogik Jurnal, 15(1), 34-42.
4. Ergashev, S. (2023). "Inklyuziv ta'lim: qonunchilik asoslari va amaliyotdagi muammolar". Ta'lim Siyosati, 9(4), 50-61.
5. Tursunova, N. (2024). "Maktabgacha ta'limda pedagogik shart-sharoitlarni yaxshilash yo'llari". Ilmiy maqolalar to'plami, 5(2), 12-20.

6. Rasulov, A. (2023). "Inklyuziv ta'limni rivojlantirishda davlat va jamiyat hamkorligi". Jamiyatshunoslik, 8(3), 39-47.
7. Usmonova, M. (2024). "Maxsus ehtiyojlar uchun zamonaviy ta'lim texnologiyalarining tatbiqi". Innovatsion Ta'lim, 7(1), 44-53.
8. Karimov, B. (2022). "Inklyuziv ta'limda pedagoglar malakasini oshirishdagi yangi strategiyalar". Pedagogika va Innovatsiyalar, 10(2), 25-33.

